

- Н.Г. Сидорчук, О.М. Спирін, Н.В. Якса та ін. / За заг. ред. проф. О.А.Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2006. – 322 с.
11. Професійна освіта: Словник: Навч. посіб. / Уклад. С.У. Гончаренко та ін.; За ред. Н.Г. Ничкало. – К.: Вища школа, 2000. – 380 с.
12. Радул В.В. Соціально-педагогічна зрілість. – Кіровоград: «Імекс ЛТД», 2002. – 242 с.
13. Савченко О.Я. Удосконалення психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів у контексті модернізації шкільної освіти // Науковий вісник Миколаївського державного університету. – Випуск 12. Педагогічні науки: Збірник наукових праць. – Т. 1. – Миколаїв: МДУ, 2006. – С. 22-37.

УДК 378.4(09)

Осадченко І.І.

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ФЕСТИВАЛЮ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ СТУДЕНТІВ УДПУ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Анотація. У статті подається опис історії виникнення та розвитку Фестивалю педагогічної творчості студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Аннотация. В статье предлагается описание истории возникновения и развития Фестиваля педагогического творчества студентов Уманского государственного университета имени Павла Тичины.

Annotation. The history forming and development description of the students' pedagogical activity Festival of Uman' state pedagogical university named after Pavlo Tychnyna is given in the article.

У 1995 році президент України Леонід Кучма підтримав ініціативу Міністерства освіти і науки, Академії педагогічних наук, Творчої спілки вчителів та Педагогічного товариства України щодо заснування щорічного Всеукраїнського конкурсу „Учитель року” і видав Указ „Про Всеукраїнський конкурс „Учитель року”. Мета реалізації указу – стимулювання активної участі вчителів у становленні і розвитку національної системи освіти, популяризація кращих педагогічних здобутків і професійної майстерності педагогів України [7, 56].

Особливостям професійної майстерності вчителя свого часу були присвячені наукові роботи Б. Мітнорова („Педагогічна майстерність учителя”), І. Синиці („Про педагогічний такт учителя”) [4, 6]. Видатні педагоги-практики висвітлювали різні елементи педагогічної майстерності, акцентуючи увагу на професійній компетентності (В. Шаталов), гуманістичній спрямованості (О. Захаренко, В. Сухомлинський), мовленнєвих здібностях (Ю. Львова) та ін. М. Красовицький вивчав зарубіжний досвід підтримки професійного зросту вчителя на прикладі стану підвищення кваліфікації учителів США [3]. Згадувані аспекти узагальнено отримали своє відображення у сучасних підручниках та посібниках для навчальної дисципліни „Основи педагогічної майстерності” [2, 5].

Однак у жодному підручнику немає ні теоретичних, ні практичних рекомендацій щодо підготовки студентів до участі у таких конкурсах.

У цій статті ми проаналізуємо досвід традиційного проведення Фестивалю педагогічної творчості студентів як аналогу конкурсу „Учитель року” в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Уперше на теренах Уманського педагогічного (тоді ще) інституту такий конкурс був ініційований 1990 року, тобто раніше офіційного Указу президента, ректором, нині – доктором педагогічних наук, академіком Кузем В.Г. За словами Володимира Григоровича, цю ідею він виплекав ще у стінах Кам’янець-Подільського педагогічного інституту, а у стінах уманського вузу – повноцінно реалізував. Якраз завдяки його старанням та переконанням вдалося розпочати та установити традицію проведення такого вкрай важливого змагання у педагогічному вузі.

Отож, у 1990–1991 н. р. на сцену, щоб позмагатися у педагогічній майстерності, вийшли студентські команди представників трьох функціонуючих тоді факультетів: педагогічного, природничого та загально-технічних дисциплін. До складу кожної команди входили десять найактивніших, найінтелектуальніших та творчих студентів II–V курсів, тобто тих, хто згідно із навчальною програмою освоїв матеріал психолого-педагогічних дисциплін. Кожна команда мала відповідний стиль одягу та інші атрибути (символіку факультету чи інституту).

Упродовж багатьох років конкурс проходив на протязі тижня, тому й здобув назву „Тиждень педагогічної майстерності”, за умовами якого на один-два конкурси відводився певний час після навчальних занять. У актовій залі обов’язково мали бути присутніми команди підтримки, які представляли мінімум по одному заздалегідь підготовленому номеру виступу до конкурсу уболівальників (із зарахуванням балів основній команді факультету).

Від початку і до сьогодні фестиваль проводиться оргкомітетом на основі затвердженого ректором університету положення про Фестиваль педагогічної творчості відповідно до програми, що додається. Оргкомітет затверджує осіб, відповідальних за окремі напрями підготовки фестивалю та місце проведення фестивалю (або актові зали університету, або міський Будинок культури). За діяльність оргкомітету довготривалий час відповідала кафедра педагогіки, на чолі якої упродовж багатьох років перебувала канд. пед. наук, доцент Мішкурова Валентина Федорівна, яка й узяла на себе усі творчо-педагогічні та організаційні труднощі щодо цього дійства упродовж багатьох років. Коли кафедру реорганізували на три окремих, почесну та складну естафету такого керівництва перейняла завідувач кафедри виховних технологій та педагогічної творчості, канд. пед. наук, доцент Ткачук Лариса Василівна, а згодом – її наступник – канд. пед. наук, доцент Осадченко Інна Іванівна, яка свого часу була учасницею фіналу Всеукраїнського туру конкурсу „Вчитель року–2002”.

Визначення кращих команд у номінаціях фестивалю здійснює журі, заздалегідь обране у процесі підготовки оргкомітетом або учасниками команд на колективному засіданні. Оцінювання виступів здійснюється за критеріями, затвердженими згадуваним положенням. Серед поважних гостей та членів журі конкурсу різних років можна згадати представників Уманського гуманітарно-педагогічного училища (нині – коледжу) імені Т. Г. Шевченка, міської та районної держадміністрацій, учителів міста та району, колишніх випускників УДПУ.

Фестиваль педагогічної творчості проводиться з метою формування педагогічного стилю мислення і педагогічної культури студентської молоді,

подальшого розвитку та вдосконалення професійних компетенцій майбутнього педагога, підвищення рівня його педагогічної майстерності.

Основні завдання фестивалю, визначені положенням про його проведення, такі: створення педагогічного середовища для реалізації творчого потенціалу студентської молоді та залучення її до нових форм виявлення педагогічних умінь; пропаганда перспективного педагогічного досвіду; виявлення яскравих творчих особистостей та формування резерву педагогічних працівників університету.

Кількість команд невинно зростає у залежності від появи у стінах вузу нових факультетів. Для порівняння: у 1990–1991 н. р. було три ранішезгадуваних факультети (відповідно – три команди), у 2004–2005 н. р. – 7, а у 2008–2009 н. р. – 12 факультетів, які об'єдналися вже в університеті (з 1998 р.) у 4 інститути (дошкільної та початкової освіти, філології та суспільствознавства, соціально-економічної та мистецької освіти, природничо-математичної та технологічної освіти).

Організатори фестивалю вирішили задовольнити прохання студентів економічного факультету не брати участі у згаданому дійстві на правах конкурсантів, оскільки спрямування професійної підготовки спеціалістів цього факультету не має педагогічного спрямування.

Згодом конкурс переріс у фестиваль і потреба оцінювання зникла. Варто зазначити, що суперечки навколо питання оцінювання конкурсу тривали і тривають постійно. Думки з цього приводу доволі протилежні: оцінювання студентських виступів у балах – обов'язкове, щоб стимулювати їх до подальшої творчої діяльності, підтримати запальний змагальний дух, гідно оцінити рівень теоретичної та практичної підготовки; не можна, переглядаючи виступи студентів на сцені, об'єктивно оцінити рівень їх теоретичної та практичної підготовки, оскільки насправді цього не вдасться зробити на сцені студентам-представникам, наприклад, факультетів фізико-математичного, фізичного виховання чи іноземної філології, а реально – лише студентам мистецько-педагогічного факультету.

Тому тривалий час команда кожного факультету ставала переможцем у власній символічній номінації: „На крилах творчості”, „Інтелектуальність та нестандартність мислення”, „Праця, творчість і натхнення”, „Одухотвореність і магічна сила слова”, „Життєтворчість та оптимізм” і т. д. 2006 року команди інститутів уперше змагалися за реальний призовий фонд, гран-прі якого складав широкоформатний плазмовий телевізор. Його вибороли студенти Інституту соціальної та мистецької освіти. У 2007–2008 н. р. студентські команди боролися за екскурсійні путівки до різних міст України (Києва, Львова, Одеси) – перемогла команда Інституту філології та суспільствознавства.

З 2006 р. назва „Фестиваль педагогічної майстерності” була видозмінена – „Фестиваль педагогічної творчості”. Організатори фестивалю обґрунтували таку зміну, виходячи із аналізу понятійного апарату: згідно із сучасним тлумачним словником, творчість – „діяльність, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку” [1, 1435], а майстерність – „висока якість виконаної роботи; досконалість” [там само, 637]. Таким чином, майстерність становиться у діяльності, що відносно студентів – попереду і чого не можна повноцінно продемонструвати на сцені та оцінити глядачам.

Кожного року свято педмайстерності мало свій напрям, свою педагогічну орієнтацію. Тематика конкурсу варіювалася у залежності від святкування у

поточному навчальному році в університеті чи України в цілому тих чи інших знаменних, пам'ятних дат.

Так, наприклад, у 1999 році конкурс був присвячений народному педагогу О. Захаренку, чий досвід систематично вивчали студенти, висвітлюючи його у рефератах, повідомленнях, курсових та дипломних проектах. Епіграфом фестивалю стали актуальні слова педагога-сучасника: „Без творчого учителя не може бути ні нової школи, ні нового суспільства, ні вільної України”. 2000 року свято приурочувалося 70-річчю Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (епіграф – „Хвала тобі, науки храм високий!”). Епіграфом „Як парость виноградної лози плекайте мову” – словами М. Рильського – було відкрито педагогічний фестиваль у 2001 році; 2002 року – епіграфом „Довго сам учись, якщо хочеш навчати інших” та присвячено 280-річчю від дня народження Г. Сковороди; 2003 року – словами К. Ушинського: „Педагог повинен багато учитися розуміти душу в її явищах та багато думати про мету, предмет і засоби виховної майстерності, перш ніж стати практиком” – присвячено ювілейним датам від дня народження О. Духновича, К. Ушинського, Г. Ващенко, І. Огієнка.

Неодноразово звертаючись до видатного педагога ХХ ст. – В. Сухомлинського, його творчості, і у 2004 році у контексті фестивалю знову афішували девіз Великого учителя: „Знати дитину можна лише тоді, коли постійно розвивається, збагачується педагогічна культура вчителя”. Ювілейного 2005 року Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини зустрів свою 75-ту весну, посвятою чому і став черговий Фестиваль педагогічної творчості студентів.

Щорічно, задовго до прийняття положення про фестиваль, керівництво основних підрозділів вузу, члени кафедри виховних технологій та педагогічної творчості, загальної педагогіки та педагогіки вищої школи збираються на засіданні, обговорюючи минулорічні вдалі й невдалі моменти проведеного свята, визначаючи перспективні конкурси та ті, які не зарекомендували себе на сцені. Найбільша проблема полягає у тому, що творчість майбутнього вчителя передусім визначається у діяльності – під час проходження педагогічної практики. Якщо орієнтуватися на взірць Фестивалю педагогічної творчості студентів – конкурс „Вчитель року”, на основі ідеї якого він і був започаткований, то на учительському рівні основний критерій майстерності вчителя – ефективність його практичного досвіду. Для того, щоб визначити вчителя-переможця, різнорівневі (від міського чи районного рівня до всеукраїнського) журі вивчають теоретично-методичне та практичне надбання вчителя-конкурсанта. Практичним його надбанням стають відеозаписи уроків та проведений урок у нових умовах з новими учнями. Таким чином, основа перемоги – представлений досвід роботи вчителя, а його успіх у сценічних конкурсах – лише підтвердження здійсненого у школі.

В умовах вузівської підготовки аналогічного представлення студентського досвіду не може бути з причини відсутності самого досвіду: за період короткочасної практики неможливо виробити власну стратегію педагогічної діяльності, адже практика для студентів – тренінг, досвід вправління, а не досвід майстерності. Звісно, можна представити на сцені відеосюжет фрагментів проведених студентами уроків, що й пробували зробити у рамках проведення фестивалю кілька років поспіль. Однак у процесі проведення такого свята виникає ще одна проблема – суто сценічна: далеко не усі конкурси, навіть за умови їх актуальності та значущості, можна продемонструвати на сцені. Уявіть собі: у

актовій залі зібралися студенти та викладачі – представники різних факультетів та спеціальностей і, відповідно, майбутньому вчителю фізики далеко не зрозумілі методичні аспекти творчості майбутнього вчителя музики, що супроводжується, як показав досвід, відволіканням уваги глядачів, шумом у залі, інколи навіть закликами припинити нудну роботу. Таким чином, існує своєрідний сценічно-глядацький ценз обраних для фестивалю конкурсів чи номерів для виступів (глядачі у будь-якому разі очікують шоу!), а конкурси типу: перегляд відеозаписів фрагментів уроків, конкурс ерудитів та ін., виглядають утомлююче.

Водночас студенти не перестають дивувати присутніх рівнем творчої активності, кмітливості та винахідливості щодо традиційних експромтних номерів: інсценізація казки, читання вірша з поточною пантомімою, розв'язування педагогічних ситуацій і т. п. Та й представлені домашні завдання виглядають часто настільки вишукано, і у акторському, і у педагогічному, і у змістовому виконанні бездоганно, що шкодуєш про відсутність транслявання подібних виступів телебаченням. Так можна сказати про представлену у вигляді ляльково-драматичного театру осучаснену на студентський лад казку „Рукавичка”, презентовану командою студентів Інституту дошкільної та початкової освіти у 2007–2008 н. р.

Щоб зрозуміти процес розвитку та становлення такої традиції в університеті, творчі пошуки її організаторів та виконавців, достатньо вивчити наступні складові програми фестивалю в історичному контексті:

Перший день

1. Урочисте відкриття Тижня педагогічної майстерності.
2. Презентація команд (гімн факультету), а з 2003 року – презентація педагогічної ідеї.
3. Конкурс капітанів. У 2001 році, наприклад, під назвою „Ми не лише студенти, ми – майбутні сільські вчителі”, а у 2002 р. – „Сільський вчитель – швець і жнець, і на дуді гравець”.
4. Підведення підсумків теоретичного конкурсу, уроків та виховних годин, а з 2002 року – і підсумків олімпіади з педагогіки та підведення підсумків I-го туру конкурсу наукових робіт.
5. Реклама факультету (з 2000 року).

Другий день

1. Літературно-музична композиція (домашнє завдання): „Шевченків вогонь горить, не згасає” (1999 р.), „Сільський учитель XXI століття починається у вузі”, „Добро створюється у вузі”, „Учитель – учень: хто кого вчить” (2000 р.); „Єдиний скарб у тебе – рідна мова (П. Куліш)” (2001 р.); „Серце тоді насичується, коли освічується” (2002 р.); „Став безсмертним він сьогодні” (2003 р.); „Слово про Вчителя” (2004 р.); „Ода вчителю” (2005 р.);
2. Конкурс творчих здібностей (1998 р.); конкурс прикладних умінь і навичок (1999 р.); конкурс театральної майстерності – експромт (2000 р.).
3. Брейн-ринг (команда ветеранів проти сучасної команди у 2000 р., педагогічний бліц-ринг у 2001 р.).

Третій день

1. Конкурс уболівальників (конкурс педтехніки, робота із залом або дидактична гра – з 1999 р.).
2. Театральна педагогіка або конкурс прикладних умінь та навичок (розв'язування та розігрування педагогічних ситуацій).

3. Теоретичний конкурс (у 2003 р. – конкурс ерудитів).
4. Заключне слово команд – з 2003 р. (з використанням гімну факультету).
5. Підведення підсумків тижня педагогічної майстерності.

Останніх два роки (2006–2007 та 2007–2008 н. р.) затверджено таку програму одноденного фестивалю:

1. Урочисте відкриття Фестивалю педагогічної творчості. Презентація інститутів (до 10 хв.)

2. Інтелект-шоу (бліц-опитування; ґрунтовна відповідь на запитання; конкурс ораторів: коротке міркування щодо поданої теми).

3. Розігрування педагогічних ситуацій (відповіді на курйозні запитання, поставлені учнями).

4. Конкурс педагогічної техніки (швидке промовляння скоромовки; формування речення із поданого набору слів; складання вірша із поданими римами).

5. Конкурс артистичних здібностей: інсценізація казки на педагогічний лад (домашнє завдання – до 5 хв.).

6. Підведення підсумків та нагородження учасників фестивалю.

Учасники команд у кожному конкурсі повинні чітко дотримуватися цільової, змістової та часової компоненти, передбаченої програмою фестивалю.

Обов'язково задовго до проведення конкурсу кожен факультет отримував критерії оцінювання конкурсів (навіть у той період, коли виступи не оцінювалися балами) та програму конкурсу. Кількарічними критеріями стали: педагогічна змістовність; культура мовлення; емоційність та образність виступу, артистизм; виявлення педагогічної техніки; наочність та переконливість виступу; оригінальність виконавчого задуму; чіткість, логіка, педагогічний оптимізм.

Останні роки кількість учасників команд інститутів не встановлюється, тобто вона може бути різною у залежності від конкретного конкурсу. Порядок почерговості виступу кожної команди визначається, як і раніше: жеребкуванням напередодні кожного конкурсу (фестивалю в цілому), у процедурі якого беруть участь капітани або представники команд кожного інституту університету.

Не секрет, що перемоги та поразки інститутів, факультетів часто сприймаються директорами та деканами, які їх очолюють, надто особисто (як легенди розповідали „історичні” випадки, коли декани не розмовляли між собою, вважаючи невиправданим програш команди їхніх студентів).

Згідно із ще однією традицією наприкінці фестивалю всі студентські команди запрошуються на сцену для закінчення свята виконанням гімну педагогічної майстерності, складеного ще на початку 90-х років минулого століття, а останні роки – пісні про Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, слова для якої склав викладач-поет Петро Поліщук, а музику – викладач-музикант Василь Семенчук. Процитуємо останній куплет пісні, який розкриває мету Фестивалю педагогічної творчості студентів:

І несуть в світи поміж людей

Слово істин, вогнища ідей

Сивочола мудрість педагогів

І студентське плем'я молоде.

Ефективність будь-якої діяльності визначається за її майбутніми результатами. Як засвідчують факти, студенти-учасники фестивалю, прийшовши на роботу до школи, з перших років практичної діяльності не лише виявляють себе

кращими вчителями, але й стають активними учасниками та переможцями різних етапів Всеукраїнського конкурсу „Учитель року”.

Отож, Фестиваль педагогічної творчості студентів Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини можна з упевненістю вважати пропедевтикою участі випускників цього вузу у наступних конкурсах „Учитель року”, стимулом творчої активності майбутніх вчителів у становленні і розвитку національної системи освіти, створення кращих педагогічних здобутків і в цілому зміцнення загальної професійної майстерності педагогів України.

Література:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2007. – 1736 с.
2. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії / Навч. пос. для вч., асп., ст-тів серед. та вищ. навч. закл. – К.: Педагогіка, 1997. – 235 с.
3. Красовицький М. Підвищення кваліфікації учителів. Досвід США // Рідна школа. – 1997. – № 5. – С. 78–80.
4. Мітюров Б.Н. Педагогічна майстерність учителя. – К.: Рад. шк., 1966. – 128 с.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
6. Синиця І.О. Про педагогічний такт учителя / Вид. друге, доповн. – К.: Рад. шк., 1969. – 206 с.
7. Сіданич І. Конкурс педагогічної майстерності вчителів початкових класів // Початкова школа. – 2002. – № 11. – С. 56–58.

УДК 378

Пащенко Д.І.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА УМАНЩИНІ

***Анотація.** У статті висвітлено основні віхи розвитку педагогічної освіти на Уманщині, виділено помилки, яких надалі варто уникати, та ті напрацювання, котрі заслуговують на подальше творчого впровадження.*

***Аннотация.** В статье освещены основные вехи развития педагогического образования на Уманщине, выделены те ошибки, которых нужно избегать, и те наработки, которые заслуживают дальнейшего творческого внедрения.*

***Annotation.** The article deals with the main milestones of the development of pedagogical education in Uman area; the most typical mistakes and most promising technologies that deserve the further creative development are specified.*

На прикладі матеріалу, поданого в одному із номерів „Київського слова” за 1893 р. (№ 1835 від 22 лютого, с. 1), аналізується склад учителів у церковнопарафіяльних школах та школах грамоти Уманського повіту, що належав на той час Київській губернії [4, 26 – 27].

Станом на 1892 рік навчанням у школах займалися:

- у 8 школах – вчителі, що закінчили курс духовної семінарії;
- в 19 школах – випускники жіночих гімназій та жіночих духовних училищ;
- в 9 школах – ті, хто мав учительське звання;
- в 28 школах – звільнені з різних класів семінарії і духовних училищ;